

SIIPIRIKKO 2/85

Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Julkaisija: Pohjois-Karjalan Lintutieteellinen Yhdistys r.y.
 Puheenjohtaja: Ari Latja Koulukatu 30 b A 5 80100 Joensuu 100
 puh 22139

Varapuheenjohtaja: Juha Miettinen Värttinätie 28
 80260 Joensuu 26 puh 32110

Sihteeri: Tarja Hirvonen Varpasalo 82310 Oravisalo puh 668741

Rahastonhoitaja: Jouni Pursiainen Hiiliruukinkatu 5 A 20
 80260 Joensuu 26 puh 825520

Muut hallituksen jäsenet: Petri Hottola Latolankatu 9 A 2 80160
 Joensuu 16, Kimmo Koskela Pohjolankatu 10 80260 Joensuu 26 puh
 33397, Ari Parviainen Nääänkätu 5 B 80230 Joensuu 23 puh 31182,
 Jouko Tiussa Ensonkatu 8 80200 Joensuu 20 puh 35849

Lehden toimituskunta: Juhani Hyttinen, Mauri Leivo ja Veijo Turunen

Tilausasiat: Lehti ilmestyy 4 kertaa vuodessa. Jaetaan jäsenille
 jäsenmaksua vastaan. Jäsenmaksun suuruus v. 1985 on 30 mk (opis-
 kelijat 20 mk, perhejäsenmaksu 7 mk). Siipirikon tilausmaksu v.
 1985 30 mk. Irtonumerot vuosikertaan 1981 asti 4 mk (juhlanumero
 15 mk), vuosikerrat 1982 - 5 mk + postituskulut.
 Yhdistyksen tili SYP Joensuu 201620 - 337216/Pohjois-Karjalan
 Lintutieteellinen Yhdistys r.y./PL 119 80101 Joensuu 10.

Kansi Ruskosuohaukkapoikue (Valokuvannut Mauri Leivo)

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu
Kesähavainnot 1984 Pohjois-Karjalassa: Juha Miettinen	43
Päiväpetolinnut 1984 Pohjois-Karjalassa: Hannu Lehtoranta	49
Kalasaäsksen pesiminen Pohjois-Karjalassa 1980-84: Hannu Lehtoranta	54
Höylas - Itä-Suomen ensimmäisen lintuaseman ensiaskeleet: Juha Miettinen	58
Pikku- ja naurulokin häviäminen Vuonoksen tekoaltilta syksyllä 1984: Mauri Leivo	62
Miehemme Batumissa 29.9.-8.10.1984: Hannu Kauhanen	64
Tiedonantoja	70

★ = Valtakunnallisen (Suomen lintutieteellisen yhdistyksen) rari-
 teettikomitean tarkastama ja hyväksymä havainto.
 ☆ = Alueellisen rariettikomitean tarkastama ja hyväksymä havainto.

KESÄHAVAINNOT 1984 POHJOIS-KARJALASSA

Juha Miettinen

Lomakkeita palautettiin ilahduttavan runsaasti (27; v. 1981-83 yht. 201?), joten yhteenvedon laatiminen jo yhden kesän ajalta tuntui mielekkäältä. Kuitenkin kertyneessä havaintomateriaalissa oli paljon puutteita etenkin joidenkin "liian tavallisten lajien" kohdalla. Jatkoissa pyytäisin havainnoitsijoita ilmoittamaan ainakin seuraavista lajeista myös negatiiviset havainnot eli tiedot paikoista, joissa laji on pesinyt edellisenä vuonna, mutta on sen jälkeen hävinnyt: kuikka, kaakkuri, metsähänhi, laulujoutsen, pikkulokki, törmäpääsky ja korppi.

Erittäin lämpimän toukokuun (ks. taulukko 1.) takia tavattiin useita myöhään saapuvia lajeja tavallista enemmän (esimerkiksi kuhankeittäjä, kultarinta, lapinuunilintu). Edullisten muuttosäiden vallitessa muuttivat ko. lajit kauemmaksi kuin normaalisti.

Kesä- ja heinäkuun lämpötila ja sademäärä olivat normaalit (ks. taulukko 1).

Joensuu	V	VI	VII
1984 keskilämpötila (°C)	12,5	14,0	16,1
1931/60 keskiarvo (°C)	7,8	13,6	16,7
sademäärä (mm)	32	69	89
% normaalista	119	84	81

Taulukko 1. Touko-, kesä- ja heinäkuun 1984 keskilämpötila ja sademäärä. Vertailun vuoksi on esitetty myös pitkän aikavälin keskiarvot lämpötiloille ja sademäärille. Lähde: Ilmatieteenlaitoksen kuukausikatsaukset, vol. 78.

Seuraavassa havainnoitsijaluettelo, jossa lomakkeiden palauttaneiden nimet on alleiviivattu:

PA = Pentti Ahola, AA = Arto Airaksinen, MH = Markku Halonen, PH = Petri Hottola, MI = Mauno Immonen, KJ = Kari Jaskanen, PJ = Paavo Järvinen, MK = Matti Kapanen, LK = Lauri Karttunen, HKA = Hannu Kauhanen, HKo = Harri Kontkanen, JK = Jouni Koskela, KaK = Kari Koskela, KiK = Kimmo Koskela, ELn = Esa Laaninen, TL = Timo Lahti, ELP = Esko Lappi, ALa = Ari Lavinen, ALe = Aila Lehtoranta, HL = Hannu Lehtoranta, JUL = Jukka Lehtoranta, JoL = Jouni Lehtoranta, ML = Mauri Leivo, JMa = Jarmo Martiskainen, K & SM = Kimmo & Sirkku Martiskainen, JMe = Jouni Mertanen, JMi = Juha Miettinen, AM = Arto Määttä, JN = Juha Neekonen, SN = Sauli Nuolemo, KN = Keijo Nuutinen, MO = Marko Ojala, ALP = Alpo Parkkonen, ArP = Ari Parviainen, JPa = Jarmo Pautamo, MPe = Matti Pihlatie, MPn = Matti Piironen, JP = Jouni Pursiainen, HP = Heikki Pönkkä, MR = Matti Riikonen, KR = Kauko Rouhiainen, HR = Hannu Räsänen, HS = Heikki Saarialho, AV = Anssi Vähätalo.

Kuntalyhenteet: Eno = Eno	Nur = Nurmes
Ilo = Ilomantsi	Out = Outokumpu
Joe = Joensuu	Pol = Polvijärvi
Juu = Juuka	Pyh = Pyhäselkä
Kes = Kesälahti	Rää = Rääkkylä
Kii = Kiihtelysvaara	Toh = Tohmajärvi
Kit = Kitee	Tuu = Tuupovaara
Kon = Kontiolahti	Val = Valtimo
Lie = Lieksa	Vär = Värtsilä
Lip = Liperi	

Lajikohtainen katsaus

Kuikka (Gavia arctica) Yhteensä 23 varmaa tai todennäköistä pesintää, kuten myös vuosilta 1981-83. Näistä tosin vain kuusi paria samoilta paikoilta. Muita entisiä paikkoja ei ilmeisesti tarkastettu. Viideltä parilta ilmoitettu poikastuotto oli keskimäärin 1,2/aloitettu pesintä.

Kaakkuri (G. stellata) Kesälahdelta löytyi vahva keskittymä: ain. yksi varmasti pesivä pari Sorsalammella ja lisäksi 3-4⁰ todennäköisesti pesiviä Suuren Nivungin ympäristössä (K & SM). Linnut hakivat ravintonsa Purujärven Hummonselältä, jossa parhaimmillaan 30.6. 11 p (Jukka Hyytiäinen). Kon Salmilammilla kesällä 1982-83 poikasiasa, 1984 paikalla ei käyty (MP). Lisäksi 29.7. 1 W Joe Linnunlahti (AV), syysmuuttoa?

Härkälintu (Podiceps griseigena) Havaintoja yhteensä 33 parista, joista peräti 24 Kesälahdelta (K & SM). Juu Kaajanlammelta löytyi 25.5. 2 pesää (HL, JoL, JuL).

Kaakkuriemo poikasineen (Valok. Veijo Turunen)

Mustakurkku-uikku (P. auritus) Havaintoja ilmoitettiin vähemmän (20⁰) kuin edelliseltä vuodelta, mutta pesimäpaikoilta, joilta on tietoa molemmilta vuosilta, ei parimäärä juuri muuttunut (11 -> 12⁰).

Heinätaivi (Anas querquedula) Eri puolilla noin 26⁰, mikä on jonkin verran edellisvuotista vähemmän.

Uivelo (Mergus albellus) Havainnot Outokummusta ja Rääkkylästä 2-5.6. ja 7.7. ♂ jp sekä 20.7. ♀ Out Vuonos (ML). 13-17.6. ♂ jp (ML, JK) ja 25.6. ♀ Out Sysmäjärvi (ML). 21.6. 2⁰ Rää Jouhteninen (HS), 24.5. ♂ p Rää Ruokosalmi (KaK).

Alli (Clangula hyemalis) Totuttuun tapaan vain yksi havainto: 25.6. ♂ Pyh Mulo (JP).

Metsähänhi (Anser fabalis) Vain kaksi havaintoa: 27.5. 1 p Juu Matarra Kuohulammit (HL, JoL, JuL), 12.6. ♂ + 5 pientä poikasta Lie Patvinsuo (ELp).

Sepelhanhi (Branta bernicla) Jälleen yksi muutolta myöhästynyt: 10-11.6. 1 p Joe Ukonlahti (AV).

Laulujoutsen (Cygnus cygnus) Havaintoja enemmän kuin edellisiltä vuosilta. Varmat ja todennäköisesti pesivät ♂ + pesimättömät ♂ kunnittain: Eno 1+0 (Pekka Ikonen), Ilo 2+0 (MPE, AA), Kii 0+2 (PA, MH, KaK), Lie 5+0 (MPE), Out 1+1 (A. Pietiläinen, HR, ML), Pol 1+0 (HR), Rää 1+0 (KaK), Val 1+0 (Mauno Immonen/HL). Havaittujen poikueiden (8) keski-koko 4,1 poikasta.

Peltopyy (Perdix perdix) Ei havaintoja.

Riekkö (Lagopus lagopus) Vain yksi havainto ilmoitettiin: 16.7. 2 Kon Pitkäranta (JMi).

Kurki (Grus grus) 7 varmaa/todennäköistä pesintää, mikä on tavanomaisen vähän. Syynä tähän on varsin vähäinen retkeily Pohjois-Karjalan soilla kesäaikaan. Kolme yli viiden yksilön kesäparvea ilmoitettiin: 26 p Out Sysmäjärvi (ML), 5.6. 15 kiert. Rää Kiesjärvi (MH, KaK) ja 15.6. 26 p Rää Oravilahti (KaK). Pesimättömien yhteismäärä 82.

Nokikana (Fulica atra) Parimäärä selvästi suurempi kuin edellisessä vuonna, vaikei eteläisistä kunnista ilmoitettu yhtään havaintoa. Joensuusta ja Juuasta ensimmäiset (?) varmistetut pesinnät. Parimäärät kunnittain: Eno 2, Joe 1, Juu 1, Kit 2, Lip 14-15, Out 45 (!), Rää 3.

Kapustarinta (Pluvialis apricaria) Havaintoja neljältä pesimäsuolta. 12.6. 1+1 Lie Patvinsuo (ELp), ♂ Ilo Ruosmesuo ja ♂ Ilo Patvinsuo (AA), 23.6. 6 var. Kii Valkeasuo (PA). Lisäksi mahdollinen pesintä: 19.6. ♂ pellolla Vär Sääperi (PH).

Jänkäkurppa (Lymnocyptes minimus) Havaintoja vain kahdelta paikalta, joista toinen uusi. 23.6. 1 soid. Kon Mönni Papulanniemi (MP). 19.5.-4.7. 1-2 soid. Kon Pitkäranta (monet).

Pikkukuovi (Numenius phaeopus) Havaintoja neljältä pesimäsuolta. Ain. 5-6 pesivää ♂ Lie Patvinsuo (ELp), 23.6. 1 var. Kii Valkeasuo (PA), 2 p Ilo Ruosmesuo (AA). 20.5. 5 p Pol Viklinrimpi (MH, KaK ym.). Lisäksi 3.6. 2 p Lip Kaskesniemi (JP).

Suokukko (Philomachus pugnax) Kon Pitkärannasta varmistui jälleen pesintä: 2 munapesää + 2⁰ + 3⁰ 2⁰ (JK, KaK, JMi). Lisäksi 23.6. 1 var. Kii Valkeasuo (PA).

Pikkulokki (Larus minutus) Vain osa vanhoista pesimäpaikoista tarkistettiin. Ainoa uusi paikka, jossa pesintä varmistettiin: 20 p Kit Ätäskö (MH, PJ). Lisäksi havaintoja useilta uusilta paikoilta Liperistä, Kesälahdelta ja Juuasta, joissa ei kuitenkaan pesintää tapahtunut/varmistettu. Havainnot kunnittain on esitetty taulukossa 2.

Havaintopaikkojen määrä	Enimmäisyksilömäärä	Varmistettu pesivien parien määrä
Joensuu	2	73
Juuka	3	6
Kesälähti	3	ain. 20
Kiihtelysvaara	1	4
Kitee	2	220
Kontiolähti	1	200
Liperi	7	?
Outokumpu	2	150
Polvijärvi	1	5
Pyhäselkä	1	5
Rääkkylä	4	130
	27	813
		130-140

Taulukko 2. Pikkulokit Pohjois-Karjalassa kesällä 1984.

Havaittu yksilömäärä on suurempi kuin v. 83 ja lähes sama kuin v. 82. Pesinnän onnistumista kuvaava havainto Out Vuonoksesta 15.7. 120 p, joista 70 1kv (HKa, MK, ML, ELn).

Naurulokki (Larus ridibundus) Uusi suopesintäpaikka: 500♂ Kii Valkeasu (PA).

Uuttukyyhky (Columba oenas) Ei havaintoja.

Käki (Cuculus canorus) Kon Uuro ja Jukajoki 1+1 munaa leppälinnun pöntössä, ei kuor. (KiK). Muita varmoja "pesintöjä" ei ilmoitettu.

Kehräjä (Caprimulgus europaeus) Yhteensä normaalit 10 surisijaa. Havainnot kunnittain: Ilo 2, Kes 1, Kii 1, Kon 3, Out 2, Pyh 1. Toinen Ilomantsin havainnoista koskee paria: 18.6. 1 laul. + 1 saal. Ahvensalo (JMi). Lisäksi 5.8. 1 p Kit Närsäkkälä (MH).

Tervapääsky (Apus apus) Suuria kesäparvia: 10.6. 200 Joe Höytiäisen sulsto (AV), 14-22.7. päivittäin 110-170 p (ML).

Tervapääsky (Valok. Mauri Leivo)

Harmaapäätikka (Picus canus) Ainoa havainto: 3.7. 1 äänt. Pol keskustasta (PH).

Pikkutikka (Dendrocopos minor) Selvästi edellisvuotista enemmän havaintoja: 11-22.6. 1-2 Lie Laklajärvi (KN), 14.7. lentopoikue (3-4 yks.) Ilo Hanhikoski (JK), 5.5. ♂ Juu Kannas Kaajanlampi (HL, JOL, JuL), "koko kesä" ♂ Eno Rahkeenniemi (AA), "koko kesä" 1 p Kes keskustasta K & SM), 19.5. ♂ p (MH, KaK) ja heinä-elokuu yht. 2 1kv ♂ rengastettiin Joe Höyt. kanava (JMi).

Pohjantikka (Picoides tridactylus) Vain yksi havainto: 28.4. 1 p Toh Kannas (HS).

Palokärki (Dryocopus martinus) Yhteensä 8 havaintoa, joista peräti 5 varmistettua pesintää: Kes 4 pesintää (K & SM), Kon 1 pesintä (MP).

Kuhankeittäjä (Oriolus oriolus) Hieman normaalia enemmän: yht. 34 laulajaa. Neljässä paikassa pesintä varmistui: Joe 1 (JMi), Kes 2 (K & SM) ja Vär 1 pesintä (JMi). Kaikki havainnot kunnittain: Eno 1, Joe 3, Kes 2, Kii 1, Kit 5, Kon 3, Lie 4, Lip 3, Out 5, Rää 6, Vär 1.

Törmöpääsky (Riparia riparia) Tietoja törmöpääskyn yhdyskunnista kerättiin ensimmäistä kertaa. Havaintoja kertyi peräti 1077 parista/pesästä, joista puolet Kesälahdelta. Kaikki havainnot on lueteltu taulukossa 3.

Paikka	Parimäärä/kolojen määrä	Huomautuksia	Havainnoit-sija
Eno Uimaharju	10		AA
Kaltimonjärvi	40	Hiekkakuoppa	HKa
Ilo Putkela	ain. 60	Soramonttu	JMi
Juuaansaari	20		AA
Juu Vihtasuo	15	Soramonttu	HL
Kes Keskusta, kaatopaikka	209	Pesät multakasassa!	K & SM
Poroniemi	200		"
Taipalenhaka	30		"
Karjalanjärvi	100		"
Varnio	50		"
Kon Jakokoski, Palokangas	10	Soramonttu	MP
Lip Niva	20	Hiekkakuoppa	LK
Nur Salmenkylä, Viemenjärvi	20		HL
Out Vuonos	3		ML
Kalaton	10		"
Jyrinharju	60		"
Aittosärkkä	15		"
Hautalampi	40		"
Pol Viklinrimpi	100	Soramonttu	PH
Pyh Rauanvaara	50		JK
Val Karhunpää, Neitivirta	15		HL, AL
Kit Savikko	10		MH, PJ

1077

Taulukko 3. Törmöpääsky-yhdyskunnat Pohjois-Karjalassa kesällä 1984.

Korppi (Corvus corax) 8 pesintää varmistui: toukokuu Lip Vaivio (SN), 9.5. 5 poik reng. Lip Käsämä ja 3 poikasta reng. Lip Liperinsalo (JMi), 6.5. 1 pull reng. Ilo Ahvensalo (JMi), toukokuu pesintä Kii Heinävaara (JMi), pesintä Ilo Rännänsaari (AA), pesintä Pyh Mulo (JP), 13.5. 5 poikasta reng. Kon Sipri (KiK). Rengastusikäisiä poikasia pesissä keskimäärin 3.5 (v. 82 4.3, v. 83 4.0; JMi).

Mustavaris (C. frugilegus) 23. ja 25.6. 1 Joe Repokallio (HKa, AV).

Naakka (C. monedula) 50♂ Kes Keskusta - Totkunnieniemi - Kereli (K & SM), "kymmeniä" ♂♂ Joe Keskusta (ML).

Pähkinähakki (Nucifraga caryocatactes) Jälleen kesähavaintoja: 1 p 23.6. ja 26.7. Joe Siihtala (Schauman) (JK), 1 p metsässä "elokuun loppupuoli" Kii Tervasuo (Osmo Kontkanen).

Kuukkeli (Perisoreus infaustus) Ainoa havainto: 14.8. 2 Kon Yöttäjärvi (AV).

Sinitiaainen (Parus caeruleus) Parimäärät kunnittain: Eno 1, Joe 3, Lie 1, Out 6-11. Näistä varmistettuja pesintöjä viisi: 12.6. ♂ ja 10 poikasta reng. (Aaro Pölönen/JMi), ♀ hautomassa pöntössä 14.5.-6.6. muttei muninut! Joe Kettuvaara (KiK), 4 poik. reng. 10.6. Joe Matara (Kalle Koukku/KiK), 11 pull reng. 10.6. Joe Noljaikka (ELn/KiK), ♀ hautoi 7.6. Lie Timitra (ELp).

Kuusitiainen (P. ater) Vain yksi havainto (!?): 2 laul. ♂ Joe Aavaranta (JMi).

Pyrstöttiäinen (Aegithalos caudatus) Ei havaintoja!

Koskikara (Cinclus cinclus) Ei havaintoja.

Kultarinta (Hippolais icterina) 34♂/♀ eri puolilla, mikä on selvästi enemmän kuin kesällä -83. Yksi pesintäkin varmistui: 1.7. 5 poikasta reng. Kii Pitkälampi (PA). Havainnot kunnittain: Ilo 1, Joe 7, Kes 10, Kii 4, Kon 4, Lie 2, Lip 1, Out 3, Pyh 1, Rää 4.

Mustapääkerttu (Sylvia atricapilla) Edellisvuoden tapaan 23 laulajaa, jotka nähtiin seuraavissa kunnissa: Eno 3, Joe 5, Kes 3, Kon 6, Lie 2, Out 2, Pyh 1.

Idänuunilintu (Phylloscopus trochiloides) Yhteensä 1100 (v. 82 10, v. 83 17). 8.6. 5♂ Eno Kolvananuuro (Hka). 10.6.-8.7. 1 mm. var. Kon Selkie (Hko, ML, AV), 13.6. ♂ Lie Mäntyvaara (MR), 11.6. ♂ Lip Päivilänvaara (LK), 2.6. ♂ Toh Musko (HS), 30.5. ♂ Joe Noljaikka (PH), 5.7. ♂ Pol Halkovaara (PH).

Kultarintoja tavattiin kesällä -84 tavallista enemmän - myös pesintä varmistettiin. Kuvassa lentopöytä (Valok. Veijo Turunen)

Lapinuunilintu (P. borealis) Ennätykselliset 13 ♂:sta kuultiin (v. 83 5, v. 82 4). Havainnot kunnittain: Joe 1, Juu 1, Kon 6 (!), Lie 3, Toh 1, Vär 1.

Tilhi (Bombycilla garrulus) Vain kaksi havaintoa: ♂♀ Lie Jakovaara ja ♂♀ Eno Simananvaara (AA).

Lapinharakka (Lanius excubitor) Vain yksi pesintäaikainen havainto: ♂♀ läpi kesän Out Vuonos (ML).

Kottarainen (Sturnus vulgaris) Kottaraiset kokoontuvat heti pesinnän jälkeen Joe Repokallion kaatopaikalle: 23.6. 150 ja 25.6. 200 (AV). Huolimatta isohkoista kesäparvista oli pesinnän yrittäneitä entistä vähemmän: esimerkiksi Joe Iksenniitty 3 epäonnistunutta yritystä (parhaina vuosina 1970-luvulla 10 onnistunutta pesintää) (KiK).

Pikkuvarpunen (Passer montanus) Kesälahden kanta useita satoja paria. Pesii ainakin seuraavissa paikoissa Kesälahdella: Keskusta, Totkuniemi, Purujärvi, Suurikylä, Salokylä, Hummovaara, Varmo. Muut havainnot: 26.5. 1 p Toh Ristee (Timo Lahti), toukokuu 1-2 p Lip Keskusta (LK), 1 p 27.5.-5.6. Rää Rasivaara (KaK), 4♂ yritti pesiä (kissa tuhosi pesät) (Mauri Marienberg/KaK) ja ♂♀ pesi toisaalla Rää Keskusta (Pekka Kotilainen/KaK).

Viherpeippo (Carduelis chloris) 6-8♂ Lip Keskusta (LK), 5-10♂ Out Keskusta (HR), "useita äänt." Kii Keskusta (HS), ♂ toukokuu Joe Varslampi (JMi), "pesii melko yleisenä" Kes Keskusta (K & SM), 5.6. ♂ Rää Keskusta (MH, KaK), Joensuussa kaupungin laitamalla "melko tavallinen" (ML).

Tikli (C. carduelis) Havaintoja vain yhdeltä paikalta: 23.6.-2.7. ♂ - 2p Joe Ukonlahti (Hka, AV).

Kultasirkku (Emberiza aureola) Havaintoja 24♂:sta. 12.6. 4-5♂ Lie Sittalampi - Sokojoki - Rauhala (KN, MO), 14♂ 20.6. (PH) ja ain. 6♂ 9-11.7. Vär Säpäri (JMi), kesä-heinäkuu yht. 4♂ Joe Leveälahti (JMi, PH, KaK), kesäkuu ♂ Joe Höyt. kanava (JP). Lisäksi havainto uudelta paikalta: 12.6.1983 ♂ Lip Kyläsärkkä (LK, SN).

PÄIVÄPETOLINNUKSET 1984 POHJOIS-KARJALASSA

Hannu Lehtoranta

On ilahduttavaa todeta Pohjois-Karjalan päiväpetolintututkimuksen tehostuvan vuosi vuodelta. Tämän vuoden erityisiä ilonaiheita olivat hii-ri-, varpus-, tuuli- ja ruskosuohaukka, joiden tutkimus erityisesti edistyi.

Kuntakohtaisesti tarkastellen parhaiten tutkitut kunnat olivat Kontio-lahti, Kiihtelysvaara, Juuka, Outokumpu ja Kitee, jonka havainnointi erityisesti tehostui. Ongelmapuolelle eli huonosti havainnoituihin

kuntiin kirjautui Tuupovaara, josta ei tullut yhtään havaintoa. Tämän lisäksi heikkoja alueita olivat Kesälähti ja yllättäen myös Lieksa. Havaintonsa palauttaneiden määrä lisääntyi muutamalla edellisvuodesta ollen nyt 31. Ansaitut kiitokset havainnoitsijoille (suluissa tärkeimmät havaintokunnat):

Ahola Pentti (Kii), Alanen Markku (Lip), Erola Reijo (Eno,Ilo), Eskelinen Olavi (Kii), Halonen Markku (Rää,Kit), Juuan Lintuharrastajat (Halonen Jari, Kallinen Pentti, Kirjavainen Ari ja Harri, Lehtoranta Hannu, Aila, Jouni ja Jukka, Nekkonen Juha ja Timonen Tapio) (Juu,Val,Nur,Pol), Juvaste Risto (Kon), Kauhanen Hannu (Eno), Kauhanen Kimmo, Karttunen Lauri (Lip), Kinnunen Jukka (Out,Juu), Kontkanen Harri (Kon), Korhonen Veikko (Val), Koskela Kimmo (Pyh,Kon), Leivo Mauri (Out ym.), Mertanen Jouni (Kon), Mieltinen Juha (Rää,Kii,Ilo,Pyh,Lip,Kit,Joe), Missonen Tapani (Kon ym.), Pusa Jukka (Lip), Räsänen Hannu (Out), Salminen Martti (Ilo) ja Saarialho Heikki (Toh).

Yleistä pesinnästä

Reviirejä ilmoitettiin yhteensä 231, mikä on lähes sata enemmän kuin v. 1983 (v. -83 138). Reviiriksi on entiseen tapaan kelpuutettu myös yksittäiset tapaamishavainnot.

Myös varmistettujen pesintöjen määrä lisääntyi mukavasti, sillä nyt niitä ilmoitettiin 89 (v. -83 62).

Yhteensä ilmoitettiin tarkastetuksi 128 asuttua ja asumaton pesä (isot 95 + pienet 33). Luku on selvästi minimi, sillä kaikki havainnoitsijat eivät todennäköisesti ilmoittaneet vanhoja tyhjiä pesiä. Yleismainintana vuodesta 1984 voi todeta, että valtaosassa Pohjois-Karjalaa vallinnut hyvä myyrätilanne näkyi myös myyränsyöjien pesinnässä. Vastaavasti huono kanalintuvuosi näkyi yllättävän huonosti kanahaukan pesintätuloksessa.

	Hiiri- haukka	Mehiläis- haukka	Kana- haukka	Varpus- haukka	Sinisuo- haukka	Ruokosuo- haukka	Nuoli- haukka	Ampu- haukka	Tuuli- haukka	Kunta yhteensä
Eno	1/0	2/0	-	1/0	1/0	-	-	-	-	5/0
Ilomantsi	-	-	3/3	-	-	-	-	-	-	3/3
Joensuu	1/0	1/0	-	2/0	-	-	-	1/1	-	5/1
Juuka	5/2	2/0	3/1	4/3	4/0	-	1/0	1/0	4/2	24/8
Kesälähti	1/0	-	-	-	-	-	-	-	-	1/0
Kiihtelysvaara	8/5	5/1	5/4	9/6	-	-	1/0	-	-	28/16
Kitee	8/2	3/0	2/0	3/0	1/0	4/4	3/0	1/0	1/0	26/6
Kontiolähti	10/8	2/0	5/4	4/3	3/0	-	3/1	1/0	1/1	29/17
Lieksa	1/1	-	-	-	-	-	-	-	-	1/1
Liperi	2/0	2/0	2/1	1/0	-	1/1	2/2	3/2	3/1	16/7
Nurmes	6/2	1/0	2/1	6/4	1/0	-	-	-	2/0	18/7
Outokumpu	5/1	2/0	4/1	2/0	3/0	3/1	3/0	1/0	4/3	27/6
Polvijärvi	-	-	-	1/1	1/0	-	-	1/0	5/1	8/2
Pyhäselkä	3/0	1/0	1/1	1/1	-	-	1/1	-	-	7/3
Rääkkylä	3/0	2/0	1/1	1/1	-	-	4/0	-	-	11/2
Tohmajärvi	2/1	-	1/1	2/2	1/0	-	-	1/0	-	7/4
Tuupovaara	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Valtimo	2/1	3/1	4/3	-	1/1	-	-	-	-	10/6
Värtsilä	1/0	-	1/0	2/0	-	-	-	1/0	-	5/0
	59/23	26/2	35/22	39/20	15/1	8/6	18/4	11/3	20/8	231/89

Taulukko 1. Päiväpetolintujen pesintä Pohjois-Karjalassa vuonna 1984. Luvut vasemmalta oikealle: reviirien yhteismäärä/varmat pesinnät.

Hiirihaukka Entiseen tapaan hiirihaukalta löytyi eniten reviiirejä. Ilmoitettujen reviirien määrä oli nyt 59 (v. -83 35). Pesälöytöjä tehtiin ennätysmäärä kun varmistettuja pesintöjä kertyi 23 (v. -83 14). Pesälöytöjä kertyi näin enemmän kuin kanahaukalta, joka on viime vuosina ollut kärjessä varmistuneiden pesintöjen määrässä. Kontiolahdesta löytyi kahdeksan pesää, mikä on noin 30 % kaikista hiirihaukan varmoista pesinnöistä. Keskimääräinen munamäärä oli 2.71 (n=17) ja rengastusikäisiä poikasia poikuetta kohden 2.59 (n=17). Kaksi pesintää tuhoutui munavaiheessa, joten poikastuotoksi asuttua pesää (= aloitettu muninta) kohden muodostui 2.32 (n=19), mikä on hieman parempi kuin v. 1983 (2.27, n=11). Poikasmäärät jakautuivat seuraavasti: 2 poikasta 8 kpl (42 % pesinnöistä), 3 poikasta 8 kpl (42 %), 4 poikasta 1 kpl (5 %) ja tuhoutuneita siis 2 kpl (11 %). Poikasia kehittyi kaikkiaan 44, joista 39 rengastettiin.

Mehiläishaukka Vaikeudet mehiläishaukan pesien löytämisessä jatkuivat edelleen. Reviirejä löytyi mukavasti 26, mutta vain kahdelta varmistui pesintä (v. -83 17/4). Kiihtelysvaara löytyi pesä, jossa oli 2 poikasta ja Valtimolla vanhalla reviiirillä todettiin lentopoikanen. Kiihtelysvaaran pesältä molemmat poikaset rengastettiin.

Kanahaukka Myös kanahaukan kohdalla havainnointi tehostui, vaikkakaan uusia löytöjä ei tehty yhtä paljon kuin hiirihaukalla. Reviirejä ilmoitettiin 35 ja niiltä varmoja pesintöjä 22 (v. -83 28/20). Munamäärän keskiarvo oli 2.88 (n=18). Yksi pesy tuhoutui pienten pesäpoikasten aikana, joten aloitettua pesintää kohden poikastuotoksi tuli 2.58 (n=19). Poikastuotto oli siten edellisvuotta parempi (v. -83 2.37), mikä oli hieman yllättävää, sillä kanalintuvuosi tuntui vielä edellistäkin huonommalta.

Kanahaukan tiukkailmeinen jälkeläinen (Valok. Hannu Lehtoranta)

Poikasmäärissä kiinnitti huomiota neljän poikasen pesien väheneminen seitsemästä kahteen. Seuraavassa eri poikaslukujen määrät: 1 poikanen 1 kpl (5 %), 2 poikasta 5 kpl (26 %), 3 poikasta 10 kpl (53 %), 4 poikasta 2 kpl (11 %) ja tuhoutuneita 1 (5 %).

Yhteenlaskettuna kertyy vuoden 1984 poikasluvuksi 49, mikä on uusi ennätys (v. -83 45). Poikasista rengastettiin 37.

Mainitsemisen arvoisen on Tohmajärvellä tapahtunut pesintä, missä 28.6. todettiin pesän poikasineen tippuneeksi maahan. Kaikki 3 poikasta olivat kunnossa ja 11.7. yksi poikanen rengastettiin. Paikalla oli myös yksi lentokykyinen poikanen, jota ei saatu kiinni. Merkittäviä olivat myös Valtimolla ja Nurmeksessa tapahtuneet pesinnät. Nurmeksessa kanahaukka pesi ikivanhaan pesänsä, vaikka helmi-maaliskuussa pesän ympäristö hakattiin aukoksi niin, että pelkästään pesäpuu jäi pystyyn. Valtimolla taas poikaset selvisivät lentoon vaikka poikasaikana pesän ympäristö hakattiin laajalti aukoksi. Tässäkin tapauksessa pystyyn jäi pelkkä pesäpuu.

Varpushaukka Varpushaukkahavaintojen selvä lisääntyminen oli vuoden 1984 ilonaiheita. Tämä ei varmastikaan johdu lajin runsastumisesta, vaan havainnoitsijoiden pesänetsintätaitojen parantumisesta. Reviirejä ilmoitettiin 39 ja niiltä varmistui 20 pesintää (v. -83 22/10).

Keskimääräinen munamäärä oli 4.75 (n=12) ja rengastusikäisiä kehittyi 4.00 (n=13) per poikue. Yksi munapesä todettiin tuhoutuneeksi, joten aloitettua pesintää kohden poikastuotoksi tuli 3.71 (n=14), mikä on alhaisempi kuin v. -83 (4.00 n=7).

Poikasmäärät olivat: 3 poikasta 6 kpl (43 %), 4 poikasta 2 kpl (14 %), 5 poikasta 4 kpl (28 %), 6 poikasta 1 kpl (7 %) ja tuhoutuneita 1 (7 %). Poikasten ennätysellinen yhteismäärä oli 52, joista 49 rengastettiin. Näin varpushaukka oli vuoden 1984 eniten rengastettu päiväpetolintulaji.

Sinisuhaukka Lajin reviirien määrä oli 15 mikä on selvästi edellisvuotta enemmän. Pesiä ei kuitenkaan löytynyt yhtä enempää. Pesä löytyi Valtimolta ja siinä oli 21.5. 3 munaa, 23.6. 4 poikasta ja yksi muna ja sitten 7.7. kaikki viisi poikasta rengastettiin. Reviirit keskittyivät hyvälle myyräalueelle Juukaan, Kontiolahden ja Outokumpuun.

Ruskosuohaukka Vuosi 1984 kirjautuu muistiin ruskosuohaukan läpimurtona Pohjois-Karjalassa. Reviirejä todettiin 8 ja niiltä löytyi peräti 6 pesää.

Pesistä neljä oli Kiteellä, yksi Outokummussa ja yksi Liperin puolella. Lisäksi Outokummussa tavattiin kaksi reviiriä.

Vaikka aineisto onkin pieni, laskin pesintää kuvastavia arvoja. Munamäärä oli 4.60/pesä (n=5) ja rengastusikäisiä poikasasia 3,00/pesä. Yksi munapesä tuhoutui, mikä laskee poikastuotoksen 2,50:een aloitettua pesintää kohden (n=6). Poikasmäärät olivat 1,2,3,4 ja 5, yhteensä siis 15 ja ne kaikki rengastettiin.

Jatkossa on jännittävää nähdä pystyykö ruskosuohaukka edelleen valloittamaan uusia pesimäalueita Pohjois-Karjalassa.

Nuolihaukka Myös nuolihaukalta saatiin uudet ennätysluvut. Reviirejä löytyi 18 ja niiltä 4 pesää (v.-83 16/2). Pesät löytyivät Kontiolahdesta, Outokummusta ja Liperistä kaksi. Poikasmäärät vastaavasti 1,2,2 ja 3. Kaikki 8 poikasta rengastettiin. Poikastuotoksi tulee 2,00/pesä (n=4). Olisi hyvä jos lintumiehet entistä enemmän jaksaisivat kolota rantoja ja hakea nuolihaukan pesiä.

Tuulihaukka oli kesällä -84 paikoin ilahduttavan yleinen (Valok. Mauri Leivo)

Ampuhaukka Lajista ilmoitettiin 11 reviiriä ja niiltä 3 pesintää (v.-83 8/5). Joensuun pesä oli tippunut myrskyssä ja kaksi kolmesta poikasesta oli kuollut. Liperissä oli 3 poikasta ja lisäksi toisella pesäpaikalla todettiin 2 lentopoikasta. Lentopoikasasia siis kehittyi yhteensä 6 ja 4 niistä rengastettiin.

Tuulihaukka Odotetusti havainnot "tuulen pieksäjämästä" keskittyivät hyvälle myyräalueelle: Juukaan, Kontiolahdelle, Liperiin, Nurmekseen, Outokumpuun ja Polvijärvelle. Reviirejä ilmoitettiin yhteensä 20 ja niiltä löytyi mukavasti 8 pesintää (v.-83 9/2). Polvijärvellä pesintä varmistui, kun kanahaukan pesältä löytyi poikasen jätteet. Munamäärä oli 5,5/pesä (n=2) ja poikasmäärä 4,00/pesä (n=3). Poikasasia rengastettiin 11, mikä on mukava määrä, sillä 1980-luvulla oli tätä ennen merkitty vai yksi poikanen (vv. 1950-83 72 yks.) (MIETTINEN 1981, LEHTORANTA 1983).

Lopuksi

Vuosi 1984 oli petolintututkimuksemme tähän mennessä paras vuosi. Tälle pohjalle on hyvä rakentaa jatkoa. Uusia petolintuihin keskittyviä henkilöitä on tullut mukaan. Lisävoimia kuitenkin tarvitaan. Olisi hyvä jos kokeneemmat konkarit ottaisivat pesien etsintä- ja rengastusretkille mukaan nuoria aloittelijoita kokemusta hankkimaan. Miellyttävää kerrottavaa on myös tutkimusruuduilta. Kahden ennestään

tutkitun ruudun lisäksi on päätetty tutkia kolme uutta ruutua. Ruudut sijaitsevat Pyhäselässä, Kiihtelysvaarassa ja Kiteellä.

Ruutujen tutkimiseen tarvitaan apua, joten ota yhteyttä kirjoittajaan, Juha Mieltiseen tai Kimmo Koskelaan. Pienikin apu on hyödyksi.

Havaintojen ilmoittamisessa ei ollut suuria puutteita. Myös pesien kortistointi eteni hyvin. Pikkuhaukoille on suunnitteilla uusi kortistolomake, jossa samalla lomakkeella voidaan esittää saman reviirin ehkä vuosittain vaihtuvat pesät.

Päätteeksi vielä tiedote: Suomessakin on todettu lintujen pesiin kohdistuvaa ryöväystä. Erityisesti petolintujen pesistä ei pidä antaa tietoja ulkopuolisille. Mitä harvempi tietää pesäpaikan, sen parempi. Pienetkin vihjeet epäilyttävistä pesien kyselijöistä pitäisi heti ilmoittaa allekirjoittaneelle. Kysymys on vakavasta asiasta.

Itse vakuutan kunniasanalla, ettei pesäkortistoon ilmoitetuista pesistä voida tietoja ulkopuolisille.

Rengastaja	Hiiri-haukka	Mehiläis-haukka	Kana-haukka	Varpus-haukka	Sinisuo-haukka	Ruskosuo-haukka	Nuoli-haukka	Ampu-haukka	Tuuli-haukka
Ahola Pentti	12	2	4	20	-	-	-	-	-
Koskela Kimmo	7	-	11	3	-	-	2	-	4
Juvaste Risto	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Kontkanen Harri	7	-	-	3	-	-	-	-	-
Koskela Kimmo	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kinnunen Jukka	-	-	4	-	-	-	-	-	3
Lehtoranta Hannu	8	-	2	12	-	3	-	-	4
Miettinen Juha	3	-	7	11	-	12	5	4	-
Timonen Pentti	2	-	6	-	5	-	-	-	-
Pusa Jukka	-	-	3	-	-	-	-	-	-
Yhteensä v. -84	39	2	37	49	5	15	8	4	11
Rengastukset v. -83	22	6	40	26	3	1	-	15	-
Rengastukset vv. 1950-84	154	30	151	143	39	19	26	41	83

Taulukko 2. Päiväpetolinturengastukset Pohjois-Karjalassa vuonna 1984. Vuosien 1950-84 summaa laskettaessa pohjana on MIETTISEN (1981) ja LEHTORANNAN (1983) esittämät määrät.

KALASÄÄSKEN PESIMINEN POHJOIS-KARJALASSA 1980-84

Hannu Lehtoranta

Valtakunnallinen kalasääskitutkimus käynnistettiin maassamme vuonna 1971. Siitä lähtien lajin pesintää on seurattu hyvin tehokkaasti ja pesimistuloksista on olemassa tarkka aineisto yli kymmenen vuoden ajalta.

Aineisto ja menetelmät

Pohjois-Karjalan kalasääskistä ei juurikaan ole julkaistu aineistoa. Tässä yhteydessä tarkastellaan vuosina 1980-84 kerättyä materiaalia, joka perustuu seitsemän sääksirengastajan tarkastamiin pesäpaikkoihin. Helsingin yliopiston eläinmuseon johtamaan inventointityöhön ovat Pohjois-Karjalan läänin alueella osallistuneet seuraavat rengastajat: Alanen Markku (Lip,Pol), Koskela Kimmo (Ilo), Lappi Esko (Lie), Lehtoranta Hannu (Juu,Lip,Out,Pol), Miettinen Juha (Eno,Ilo,Tuu), Missonen Tapani (Joe,Kes,Kii,Kit,Kon,Pyh,Rää,Toh,Vär) ja Timonen Pentti (Nur,Val). Uutena tarkastajana tuli mukaan vuonna 1984 Reijo Erola (Ilo). Aineisto perustuu siis rengastajien suorittamiin pesien tarkastuksiin ja poikasten rengastuksiin. Ns. kansanhavainnot ovat olleet käytössä etsittäessä uusia pesiä ja entisten pesäpaikkojen vaihtopesiä. Taulukosta 1 löytyy kahdelta pesältä tieto, jossa paikalliset asukkaat ovat ilmoittaneet pesän asutuksi, mutta tarkemmat tiedot puuttuvat. Nämä pesät eivät olleet mukana laskettaessa poikastuottoa.

Pohjois-Karjalan kalasääskikanta

Tutkimusjakson aikana oli Pohjois-Karjalassa asuttuja reviierejä enimmillään 17 (v. 1984) ja vähimmillään 11 (v. 1981). Tarkastustehokkuus on ollut vuosittain suhteellisen tasaista. Tarkastamatta on jäänyt vuosittain seuraavat määrät tiedossa olevia (pääosin viimeiset vuodet asu-mattomia) pesäpaikkoja, joihin sääksen voi vielä odottaa palaavan: v. 1980 1 kpl, -81 4 kpl, -82 6 kpl, -83 5 kpl ja -84 5 kpl.

Asutut sääksenpesät keskittyvät selvästi Pohjois-Karjalan eteläisiin kuntiin. Pohjoisissa kunnissa oleva tyhjiöalue näyttää olevan todellinen. Samanlainen tyhjiöalue on Pohjois-Savon pohjoisissa kunnissa jatkuen noin 100 km leveänä vyöhykkeenä luoteeseen perämeren rannikolle (Lyytikäinen 1973 ja -82, Saurola 1976).

Pesäpaikat

Pohjois-Karjalan pesistä peräti 60 % sijaitsee rämeillä. Metsäpesiä on 32 % ja vain 8 % sääksistämme pesii saarissa ja rannoilla. Pohjois-Savossa rämeillä pesistä on alle 10 %, saarissa ja rannoilla noin 25 % ja takamaiden metsissä lähes 70 % pesistä (Lyytikäinen 1982). Pohjois-Karjalan kalasääskien pesäpaikat poikkeavat siis melko lailla Pohjois-Savon sääksien pesäpaikoista. Syyt näihin eroihin ovat selvittämättä. Pohjois-Karjalassa tosin on soiden osuus pinta-alasta selvästi suurempi, mikä tarjoaa enemmän mahdollisuuksia suopesintöihin. Aineistoon sisältyy kolme pesää kolmiomittaustorneissa, jotka jaotuksessa on laskettu metsäpesiin.

Pesä	1980	1981	1982	1983	1984
Ilo-1	2	-	x(1 muna)	P	E
Ilo-2				2	2(+1 muna)
Ilo-3	3	-	3	2	3
Ilo-4		2	2	2	2
Ilo-5					2
Juu-1	P	P	P	P	O
Juu-2	P	P	P	P	P
Kes-1 a ja b	P	P	P	?	P
Kes-2	1	2	O	P	P
Kes-3	3	2	P	3	P
Kes-4	2+1 kuol.	3	3	2	3
Kes-5					O
Kes-6					1
Kit-1	0	1	2	3	3
Kit-2	-	2	O	P	P
Kon-1	2	E	O	3	P
Lie-1	E	E	E	E	E
Lie-2	2	E	E	E	E
Lie-3 a ja b	P	? (b)	3 (b)	E	E
Lip-1	0	-	-	-	-
Lip-2	2	2	2	2	x
Lip-3	-	-	-	E	E
Lip-4	-	-	-	-	P
Lip-5					1
Nur-1	2	P	P	P	P
Nur-2					x
Pol-1	P	P	E	E	P
Pol-2	P	P	E	E	O
Pol-5			2	3	-
Rää-1 a ja b	P	P	E	3 (b)	1 (b)
Rää-2 a ja b	?	E	E	O (b)	1 (a)
Rää-3		1	3	3	3
Rää-4				O	P
Toh-1	x (2 pull)	2	P	P	P
Toh-2	P	P	P	E	P
Toh-3	0	-	P	E	P
Toh-4	1	1	2	P	O (b)
Asuttuja pesiä	14 (+1)	10 (+1)	13	13 (+1)	17
Poikasia yht.	20	18	22	28	22
Pull/asuttu pesä	1.42	1.80	1.69	2.15	1.29
Pull/poikue	2.00	1.80	2.44	2.54	2.00

Taulukko 1. Kalasääsken pesintä Pohjois-Karjalassa vv. 1980-84 pesittäin tarkasteltuna, sekä pesintätulos. Merkkien selitykset: luku = poikasmäärä, x = tuhoutunut pesintä, O = emot paikalla, ei muna, ? = pesi, mutta tarkemmat vaiheet epäselvät, - = ei pesintää, P = pesä pudonnut, E = ei tarkastettu.

Sääkesen tekopesiä Pohjois-Karjalassa ei paljoakaan ole vielä tehty ja niinpä Juuassa 1984 tekopesää korjailut pari lienee ensimmäinen pesintätapahtuma tekopesässä. Suomen sääksistähän jo noin kolmasosa pesii tekopesissä. Leikillisesti Etelä-Suomen lintumiehet ovat alkaneet puhua sääksestä pönttölintuna.

Pesimistulos

Vuosina 1980-84 Pohjois-Karjalan sääksien tuotos asuttua pesää kohden vaihteli rajoissa 1.29 (v.-84) - 2.15 (v.-83) poikasta/asuttu pesä (taulukko1). Keskiarvo vuosilta 1971-80 on 1.57 poikasta/asuttu pesä (Saurola 1983). Tarkastelujaksolla jäätin keskiarvon alle vuonna 1980 ja -84. Uusi ennätys kirjattiin vuodelta 1983, jolloin tuotos oli 2.15 poikasta/asuttu pesä. Vuosi oli ennätysellinen myös valtakunnan tasolla kun asuttua pesää kohden kehittyi 1.53 poikasta (\bar{x} vuosilta 1974-83 on 1.37) (Saurola, suullinen ilmoitus). Pohjois-Karjalan sääksien poikastuotto asuttua pesää kohden näyttää siis olevan selvästi maan keskiarvoa parempi. Syyt tähän ovat vielä arvailujen varassa. Edellä mainittuja lukuja laskettaessa on asutuksi pesäksi tulkittu pesintöjen lisäksi reviiirit, joilla pesää on korjailtu tai emoja on nähty pesäpaikalla.

Poikasmäärä/poikue oli alhaisin vuonna 1981, jolloin määrä oli 1.80 poikasta/poikue. Mainittakoon, että ao. vuonna vain yhdessä yhdeksästä pesästä oli kolme poikasta.

Parhaaseen poikasmäärään/poikue päästiin vuonna 1983, jolloin määrä oli 2.44 poikasta/poikue. Lähes yhtä hyvä oli vuoden 1982 poikastuotto, kun poikasmäärä oli 2.44 poikasta/poikue.

Valtakunnallisesti on vuosien 1974-83 keskiarvo ollut 2.10 poikasta/poikue. Vuoden 1983 pesinnöissä lukema oli 2.21 poikasta/poikue (Saurola, suullinen ilmoitus). Tarkastelujakson pesintätiedot ilmenevät taulukosta 1.

Lopuksi

Pohjois-Karjalan sääksikanta näyttää melko vakaalta. Tyhjentyneitä pesäpaikkoja on kuitenkin useita. Oletettavasti osa näistä pesii alueella vaihtopesässä, joka ei vielä ole tullut rengastajien tietoon, mutta myös varmasti tyhjentyneitä reviiirejä tiedetään.

Kokemukset muualla ovat osoittaneet, että tekopesien rakentamisella voidaan merkittävästi hidastaa reviiirien autioitumista. Nytkin meillä on yli kymmenen pesäpaikkaa, josta pesä on tippunut maahan eikä pesintää tapahtunut vuonna 1984.

Ehdotankin näin julkisesti Pohjois-Karjalan sääksiuurastajille muutama vuoden toteutusohjelmaa, jonka aikana entisille pesäpaikoille laadittaisiin tekopesät. Kolmiomittaustormeissa olevien pesien tuntumaan tarvitaan myös tekopesät, sillä tornit alkavat olla siinä kunnossa, että ne ovat hengenvaarallisia niin rengastajille kuin myös pesiville linnuille.

Päätteeksi vielä vetoamus kaikille lintuihmisille. Ilmoittakaa kaikkis-
ta sääksihavainnoistanne rengastajille jo pesimäaikana. Lisäksi on
syytä muistaa, että pesä jossa ei ole lasikuituista rauhoitustaulua,
ei ole kalasääskitutkimuksen tiedossa.

KIRJALLISUUS

LYYTIKÄINEN, A. 1982: Kalasääsken pesiminen Kuopion läänissä 1980-
luvun alussa. - Siivekäs 3 (3): 81-87.

SAUROLA, P. 1983: Suomen sääkset 1971-81. - Lintumies 18: 12-17.

HÖYLAS - ITÄ-SUOMEN ENSIMMÄISEN LINTUASEMAN ENSIASKELEET

Juha Miettinen

Historiikka

Ajatus lintuaseman perustamisesta Pohjois-Karjalaan syntyi jo 1970-
luvulla, mutta vakavammin asiaa alettiin pohtia vasta kun alueelle
saatiin lisää lintuasemarengastuslupia 1980-luvun alussa. Vuosien
1981-82 rengastuskokouksessa oli lintuasemien toiminta ja sen mielek-
kyys vahvasti esillä ja useissa kannanotoissa toivottiin lintuasemia
sisämaahan. Ensimmäinen sisämaan lintuasema aloittikin toimintansa v.
1982 Kangasalassa ja sieltä saadut hyvät kokemukset antoivat lisäpuh-
tia suunnitelmiin.

Jo alusta alkaen oli selvää, että perustettavan aseman tulisi sijaita
Joensuussa tai sen lähiympäristössä, koska lähes kaikki lintuasemalu-
van haltijat Pohjois-Karjalassa ovat joensuulaisia. Toinen vaatimus
aseman sijaintipaikalle oli se, että siellä oli oltava hyvät mahdolli-
suudet vaelluslintujen rengastukseen, mikä koettiin lintuaseman tär-
keimpiin kohteisiin kuuluvaksi. Kolmanneksi, alueelta edellytettiin
pesimälinnuston monipuolisuutta, jotta kontrolliaineistoa emoista ja
poikasista olisi ollut mahdollisuus hankkia useista lajeista.

Kaikki edellä mainitut ominaisuudet sopivat Höytiäisen kanavan suis-
toon parhaiten. Ainoat huonot puolet olivat alueen runsas retkeilijä-
määrä (paljon myös muita kuin varsinaisia lintuharrastajia) keväisin,
joka rajoittaisi rengastusta sekä se, että alueella sijaitsee luonnon-
suojelualue, mikä teki luvan anomisen lintuasemaa varten monimutkai-
seksi. Toisaalta tietysti luonnonsojelualueen takia liikkumista alu-

Höytiäisen kanava on tunnettu jo kauan hyvänä lintupaikkana, myös pie-
nimuotoista rengastustoimintaa on harrastettu silloin tällöin. Oheinen
kuva on rengastustapahtumasta vuodelta 1967. Verkonviritelijät vasem-
malta lukien: M. Kapanen, J. Tiussa ja P. Liimatta (Valok. Juhani Hyt-
tinen)

eella on ohjattu ja rajoitettu, mikä taas oli hyvä seikka lintuaseman
kannalta. Kun vielä kuultiin luonnonsojelualueen valvojan (läänin hal-
litus) epävirallinen, hyvin myönteinen suhtautuminen hankkeeseen, pää-
tettiin lupaa anoa helmikuussa 1983. Puolentoista vuoden byrokratian
pyöriytyksen jälkeen lupa vihdoinkin saatiin 23.8.1984. PKLTY:n puolesta
paperisodan kävivät Juha Miettinen ja Ari Latja.

Koska loppuvaiheessa lupa viipyi vain ratkaisevien henkilöiden kesä-
lomien takia, saatiin epävirallinen lupa kokeilla verkkoja jo ennen
luvan myöntämistä. Pyynti aloitettiin käytännössä ruokokerttusprojekti-
rengastuksena ja siksi ensimmäisen parin viikon aikana oli muiden la-
jien osuminen verkkoihin melko vähäistä. Elo-syyskuun aikana kokeiltiin
uusia verkkopaikkoja parhaiden vakioverkkopaikkojen löytämiseksi.
Verkkoja viriteltiin seuraavasti: heinäkuu 3, elokuu 10, syyskuu 10,
lokakuu 2 ja joulukuu 3 pyyntipäivänä. Pyyntiin osallistui rengasta-
jista (pyyntipäiviä): Mauri Leivo (1), Juha Miettinen (22) ja Jouni
Pursiainen (3). Avustajina toimivat ainakin seuraavat: Markku Halonen
(2), Petri Hottola (2), Risto Juvaste, Harri Kontkanen (3), Kimmo Kos-
kela, Ari Latja (4), Pasi Raassina, Hannu Räsänen ja Kari Varonen.

on lisäksi suunnitelma kahlaajarannan raivaamiseksi ruoikkovyöhykkeeseen.

Näin ollen täysipainoiseen rengastukseen päästään ulkoisten puitteiden osalta aikaisintaan v. 1986.

PIKKU- JA NAURULOKIN HÄVIÄMINEN VUONOKSEN TEKOALTAILTA SYKSYLLÄ 1984

Mauri Leivo

Syyskesällä -84 tulim retkeilleeksi melko ahkerasti Outokummun Vuonoksen tekoaltailla, lähinnä arktisten kahlaajamassojen toivossa. Ohessa syntyi havaintoja myös altailla tuolloin vasta toista vuotta pesivistä pikkulokeista sekä naurulokeista.

Myöhemmin, selaillessani havaintovihkoa totesin aineiston lokerista siinä määrin kattavaksi, jopa mielenkiintoiseksi, että päätin kyhätä aiheesta harmittoman pikku artikkelin lehteemme.

Niin syntyi juttu ja sille otsikko, joka kaikessa yksinkertaisuudessaankin on hieman harhaanjohtava; kyse ei ole mistään pesimäkannan katoamisesta tms., vaan loken luontaisesta, syksyisestä siirtymisestä kohti talvehtimisalueita.

Nuori pikkulokki Vuonoksen altailla (Valok. Mauri Leivo)

Kuukauden aikana (14.7.-14.8.) kävin altailla 21 päivänä. Tutkailin pikkulokkiparvia jokaisella käynnillä siinä määrin, että sain raapusteltua tarvittavat lukemat havaintovihkooni, tosin muutamalla kerralla vain summittaisesti. Alkuvaiheessa laskin naurulokit vain satunnaisesti, myöhemmin mielenkiinnon herätessä jo säännöllisesti. Näin syntyy oheinen taulukko, jonka tehtävänä on esittää numeroiden valossa pikku- ja naurulokkien lähteminen altailta.

Pvm	Lmin yht.	+2kv	Lmin	1kv	Lmin	Lrid	yht.
14.7.	120		60		60		?
15.7.	125		55		70		?
16.7.	n. 80	n.	40	n.	40		600
17.7.	n. 70	n.	40	n.	30		350
18.7.	120		60		60		?
20.7.	110		50		60		?
21.7.	115		45		70		?
22.7.	n.100		?		?		?
24.7.	n.120		?		?		?
26.7.	145		10		135		?
30.7.	135		5		130	n.	300
2.8.	8		1		7	n.	200
3.8.	25		3		22		50
4.8.	26		2		24		?
5.8.	19		-		19		?
7.8.	16		1		15	n.	50
9.8.	15		1		14	n.	20
10.8.	5		-		5	n.	20
11.8.	-		-		-	n.	10
12.8.	-		-		-	n.	10
14.8.	-		-		-		2

Taulukko. Pikku- (Lmin) ja naurulokin (Lrid) määrät kuukauden jaksolla Outokummun Vuonoksen tekoaltailla syksyllä (kesällä) 1984. Pikkulokin kohdalla on eritelty kaksi eri ikäluokkaa: 1kv- (nuoret) linnut ja +2kv-linnut (3kv- ja +3kv-linnut). Ks. myös teksti. Lukumäärä on ilman noin-merkkiä, mikäli virhelukumäärässä (arviossa) on alle 10 prosenttia.

Mietelmiä havaintojen tiimoilta

Pikkulokki. Havaintosarjan alusta lukien ensimmäisen viikon aikana havaittu nuorten (1kv) lintujen määrä lienee ollut kokonaisuudessaan altaiden oman pesimäkannan (20-25 paria) tuottoa. Myöhemmin, nuorten määrän kiivettyä huippuunsa lenteli altailla suuri joukko kuokkavieraita so. nuoria lintuja muilta pesimispaikoilta, joita tosin ei kesällä -84 ollut kymmentä kilometriä lähempänä. Heinä-elokuun vaihteessa tapahtui raju rynnäkö pois altailla. Rajuus lienee liittynyt muuttaman kerran havaitsemaani käyttäytymiseen, jossa pikkulokit lennlessään hyönteispyynnissä saattavat yhtäkkiä hermostuneesti äänellen ottaa korkeutta ja alkaa suunnistaa kohti lounasta. Lähdettyään

näin "muutolle" pikkulokkiparvi, jossa yleensä oli 30-50 yksilöä, kääntyi kuitenkin puolen kilometrin päässä takaisin ja palasi mekastaen takaisin altaille. Tällaista parvien "puuhamiehinä" toimivat vanhat linnut yrittäen saada nuoria lintuja mukaansa kuin opettaen näille "muutolle lähdon tekniikkaa". Yleensä vanhojen mukaan näille keikoille ryntäsikin joukko nuoria lintuja. Niinpä nuorten lintujen äkkilähtö kuiden vaihteessa lienee tapahtunut edellä kuvatun käyttäytymismallin mukaisesti jonkun harjoituksen muuttuessa todelliseksi muutollelähdeksi!

Vanhojen lintujen (koska 3kv-linnut, vaikka voidaankin erottaa vanhoista vaaleiden siiven alapintojen avulla, muistuttavat paljolti vanhoja ulkonäöltään ja ovat pesimiskykyisiä, luen ne tässä yhteydessä vanhoihin lintuihin) määrää lienee koostunut alusta loppuun ± kokonaisuudessaan altaiden pesimisaikaiseen kantaan. Niiden muutto (poislähtö) oli aikaisempi kuin nuorilla, mikä näkyy selvästi taulukossa. Elokuun vanhat linnut olivat jälkijoukkoa, joka vaistonsa perusteella jäi huolehtimaan siipirikosta nuoresta linnusta so. jäi altaille ikään kuin vasten tahtoaan aiheuttaen lievän virheen viimeisen havainnon ajankohtaan!?

Naurulokkien touhuja seurailin laimeammalla kiinnostuksella. Siitä huolimatta taulukosta pystyy toteamaan selvästi naurulokin siirtymisen altailta kohti talventimialueita. Naurulokkien muutollelähtö tapahtuu periaatteessa samoin kuvioin kuin pikkulokeilla, tosin hillitymmin ja vähemmällä metelillä. Myös naurulokilla vanhat linnut lähtevät nuoria aiemmin, mutta niitäkin ennen lähtevät 2kv-naurulokit, joita altaille saapuu joka kesä pieni määrä. Naurulokeilla on tapana kerääntyä pesimätouhujen jälkeen pesimäaltailta suurelle lietealtaalle, josta myös muutolle lähtö yleensä tapahtuu.

MIEHEMME BATUMISSA 29.9.-8.10.1984

Hannu Kauhanen

Syksyllä 1983 virisi ajatus aktiivien pohjoiskarjalaisornitologien keskuudessa Kaukasukselle suunnattavasta linturetkestä. Jo aikaisempina vuosina oli useita suomalaisia retkiporukoita käynyt seuraamassa petolintujen muuttua Batumissa, heti Kaukasuksen eteläpuolella, Mustanmeren rannalla, ja näiden saamien hyvien kokemusten tuloksena koh-

distui valinta lähes empimättä kyseiseen turistikaupunkiin. Ryhmämme oli tietävästi suurin lintumiesporukka, joka itänaapurin petokukuloilla on käynyt, sillä sen kattavuus oli peräti 13 henkilöä. Retkelle osallistuivat Petri Hottola (ryhmänjohtaja), Arto Hovi, Hannu Kauhanen, Jari Kontiokorpi, Ari Latja, Esa Lavikainen, Mauri Leivo, Osmo Nyyssönen, Olli-Pekka Pietiläinen, Jarmo Pirhonen, Harto Päivinen, Hannu Räsänen ja Jari Vesterinen.

Valtaosa porukastamme aloitti matkansa Joensuusta, loput kerättiin Parikkalasta (2) ja Kouvolasta (1). Junamatkat Joensuusta Kouvolaan ja Kouvolasta Moskovaan sekä 5-tuntinen odottelu Kouvolaan kuuluivat rattoisasti myönteisen ja huumoripitoisen ilmapiirin vallitessa. Yöllä maistui uni makuuvaunun uumenissa yllättävän hyvin - unten mailla vierähti useimmilla 7-8 tuntia, myös ns. pelihytin asukkailla. Saavuttuamme sunnuntaiamuna 30.9. Moskovaan saimme ennakkotiedoista poiketen kuulla, että joutuisimme yöpymään kaupungissa lennon Batumiin tapahtuessa vasta maanantaiamuna. Mukauduimme tilanteeseen pienen maanailun jälkeen ja tutustuimme Moskovaan monipuolisesti niin päivällä kuin yölläkin. Maanantaiamuyöllä suoriuduimme hyvissä ajoin lentokentälle, mutta siellä ilmeni, että sumun takia lento viivästyi vielä lähes kymmenen tuntia. Niinpä vasta illalla saatoimme kolmituntisen lennon jälkeen helpotuksesta huohtaen todeta olevamme lämpimän subtrooppisessa ilmastossa Mustanmeren rannalla. Ensimmäinen ilta (samoin kuin tulevatkin) kuuluivat pikkukaupungin eteläiseen ilmapiiriin ja kulttuurin eri muotoihin tutustuttaessa.

Heti tiistaiamuna oli tarkoitus lähteä Sahalvason muutonseurantakukuloille, jotka sijaitsivat noin kymmenen kilometrin päässä kaupungista pohjoiseen melko lähellä meren rantaa. Pettymys oli valtaisa, kun kuulimme ettei meillä ollutkaan oikeutta liikkua kaupungin ulkopuolella. Olimmeko tulleet tänne asti turhaan? Varsin sekavin tuntein nousimme turistibussiin ja tilapäisratkaisuna matkustimme Batumin kasvitieteelliseen puutarhaan, jossa päivä kuluikin loppujen lopuksi varsin rattoisasti. Puutarhan rehevistä metsistä löytyi useita mielenkiintoisia lajeja, mm. muutamia punarintanakeleita, etelänpuukiipijä, tulipäähippiäinen ja yllättäen aavikkotasku. Iltapäivällä alkoi vuoriston puoleisella taivaalla näkyä siellä täällä petoja, mutta jouduimme staijaamaan kiihtyvää muuttua todella surkeista paikoista vuorten peittäessä näkyvyyden lähes totaalaisesti. "Avaimenreiästäkin" petoja nähtiin kivasti ja pahin lintunälkä tuli tyydytetyksi. Yli 70 kotkan joukosta määritimme 10 pikkukiljukotkaa sekä yhden kääpiö- ja yhden käärmekotkan. Lisäksi näimme kolme arosuota (ad ♂), pikkutuulihaukkakoiraan, ja lensipä ylitsemme komea balkaninvarpushaukkakoiras-

Retken kenties mukavin havainto oli stajikukkulan lähes hipoen ohittanut nuori kiljukotka. (Valok. Mauri Leivo)

kin. Muutto lopahti kello 16:n kieppeissä, joten saatoimme verrattain tyytyväisinä päivän antiin palata hotelli Inturistiin.

Keskiviikkoaamuksi saatiin liikkumaluvat petokukkuloillekin järjestettyä, ja niinpä rannassa suoritettun varhaisaamun vakiostaijin jälkeen etsimme kolme paikallista taksia, jotka veivät meidät Sahalvason kukkuloille. Vihdoinkin olimme päässeet tavoitteeseemme. Keskiviikko oli ensimmäinen kunnon stajipäivä, mikä näkyi heti petomäärissä - tosin jäimme vielä rajusti mm. tamperelaisten ja lappeenrantaisten toteamien ryntäyspäivien luvuista, jotka liikkuvat 30000-40000 paikkeilla. Muutto oli vaihtelevaa, välillä taivas sakeni petolaumoista, mutta välillä oli pitkästyttävän hiljaista, joten aikaa jäi myös täysipainoiseen auringonottoon.

Kotkat esiintyivät määrällisesti edukseen, sillä 18 arokotkaa, puoli-toistasataa pomarinaa, 11 kääpiökotkaa ja 35 käärmekotkaa määritettiin. Muita mainittavia olivat arohiirihaukka, 135 milvusta, balkaninvarpushaukka ja kuusi punajalkahaukkaa. Päivän säväyttäjäksi oli kuitenkin ihailuetaisyysdeltä lentänyt 1-kv kiljukotka. Muu lintumuutto oli köyhää, vaikka mieliä nostattivat kahdeksan jalohaikaraa ja neljäntoista mustahaikaran parvi. Yleisesti ottaen pedot menivät turhan kaukaa vuoriston päältä. Syynä lienee ollut aurinkoinen ja heikkotuulinen sää, mikä ei todellakaan näyttänyt tuottavan ainakaan mitään massa-päiviä, kuten karusti jouduttiin tulevina päivinä toteamaan.

Vaikka torstaina porukkamme pääsi vielä edellispäivän kukkulaa paremmalle stajipaikalle, jäivät petomäärät edellispäivän summia pienemmiksi. Köyhähkön muuton lisäksi kuumuus ja monia vaivannut lievä vatsankouristelu eivät juuri lisänneet stajiausaktiivisuutta. (Samoista syistä perjantaiamuna Sahalvasoon kapusi enää kahdeksan uutterinta.) Päivän aikana muutti muun muassa viitisenkymmentä pikkukiljukotkaa (pääasiassa subad/ad-lintuja), kuusi arokotkaa, 116 clarinaa, 38 käärmekotkaa, parikymmentä kotoista ruskosuota sekä pari sirosuota ja punajalkahaukkaa. Kääpiökotkat loistivat poissaolollaan, ilmeisesti niiden muutto alkoi olla jo ohitse. Ilman varsinaisia tunnelman nostattajia ei nytkään jääty, sillä edellispäivän tapaan meni päältä nuori kiljukotka. Uusia petolajeja olivat nuori niittysuohaukka ja kaksi vanhaa muuttohaukkaa. Petojen ohella ainoita näkyvämpiä muuttajia olivat haarapääskyt, joita meni solasta parisentuhatta. Yllättävä havainto oli vuoristotien vieressä mandariinipensaassa oleillut lapinfylläri.

Viimeiset kaksi päivää olivat todellisia nollapäiviä. Perjantaina petoja meni vaivaiset kolmisensataa, lauantaina vielä sata vähemmän! Uuttera stajiaus kuitenkin palkittiin muutamilla hienoilla havainnoilla. Ensin vuoristosolan läpi viiletti vaaleapäinen aavikkohaukka, ja myöhemmin päivällä saimme ihailuun vanhan isohaarahaukan kevyttä lentoa varsin läheltä. Tuplamilvuhavainto on tietävästi alueella ensimmäinen laatuaan! Jo kolmantena päivänä peräkkäin kohosi nuori kiljukotka yhdeksi päätähdistä. Se tarjosi ikimuistoisen lentonäytöksen nousten alhaalta laaksosta vääjäämättä kohti stajijareita ja lopulta kaarrellen lähes kosketusetäisyydellä useita kaarroksia - esitystä jäivät ikuistamaan noin sata valotettua ruutua. Pikkulintupuolella piristi matkalla stajipaikalle näkemämme naaraspuukainen pikkusieppo, sekin retkelle uusi laji.

Viimeinen havainnointipäivä oli edellistäkin vaisumpi. Kuumuus ei hellittänyt vielääkään, ja monien mielissä viivähti jo ajatus seuraavana aamuna tapahtuvasta lähdöstä kotimaata kohti. Onneksi edes arohiirihaukka, pikkutuulihaukka, kolme nuorta vesparia ja kuusi mustahaikaraa jaksoivat kiinnostaa tapittajia. Kun viiden maissa lähdettiin viimeisen kerran hurjaan bussikytyyn kohti hotellia, olivat kaikki jossain määrin pettyneitä petosaaliiseen. Muutto ei ollut saavuttanut aivan odotettuja mittasuhteita, ja tiettyjen lajien vähyyys tai totaalinen puuttuminen jäi hieman kaivelemaan. Päätavoite - "laatu ennen kaikkea" - tuli tosin saavutettua kohtuullisesti, sillä kotkamäärä, hieman yli 700 viidessä päivässä, tuskin jätti ketään kylmäksi eli ilman ihailullista ja määrityksellistä antia. Muista linnuista lähinnä mehiläissyöjän näkemättä jääminen koettiin yllättävänä takaiskuna.

Mustanmeren ranta miehitettiin joka aamu ennen petotarkkailuun lähtöä. (Valok. Mauri Leivo)

Petolintumuuton ohella tärkeäksi havainnointimuodoksi nousi aamuisin suoritettu merenrantatapitus "parin kivenheiton" päässä hotellista. Lokit ja haikarat kiinnostivat, oltiinhan Mustanmeren rannalla. Liikenne rannalla olikin aamuisin melko vilkasta, ja ahkeria lintuharrastajia hemmoteltiin lukuisilla nautinnoilla. Myös hotellin parvekkeilta ja pihalta näkyi siivekkäitä, mistä todisteena bussia odotellessa nähty 35 jalohaikaran parvi.

Lokkilinnuista kiinnostivat eniten paikalliset nähtävyydet. Kaitanokkalokkeja nähtiin miltei joka aamu useita yksilöitä. Vielä runsaslukuisempia olivat riuttatiirat, joita oli parhaimmillaan näkyvissä noin sata yksilöä. Edellisten ja tavallisten lokiin lisäksi tuottivat sydämentykytystä lokakuun kolmantena päivänä nähdyt välimeren- ja mustanmerenlokki, jotka molemmat olivat vanhoja - jälkimmäinen talvipuvussa. Erityisesti alueella erittäin harvinaisen välimerenlokin näkemättä jättäminen aiheutti harmittelua heräämisvaikeuksien kanssa kamppailleitten keskuudessa.

Rannalla aamuisin nähdyt haikarat olivat lajistoltaan perin yksipuolisia, sillä lähes poikkeuksetta kyseessä oli harmaa- tai jalohaikara. Ainoa "elis" suurimmalle osalle porukasta oli ensimmäisenä aamuna yli lentänyt ruskohaikara. Näimme rannalta myös runsaasti merimetsoja. Kahlaajapuolella oli vaisua, mutta 2.10. lennähteli aamuvirkkujen stajareiden ja uimareiden päällä paksujalka ja muutamaa päivää myö-

	02.10	03.10	04.10	05.10	06.10	muut	Yht.
Aquila rapax	-	18	6	2	1	-	27
clanga	-	1	1	1	-	-	3
pomarina	10	151	56	2	6	-	225
cla/pom	40	70	116	9	12	-	247
Hieraetus pennatus	1	11	-	-	-	-	12
Circaetus gallicus	1	52	38	15	10	-	116
Kotka species	20	44	9	-	8	-	81
Kotkat yht.	72	347	226	29	37	-	711
Puteo buteo	-	648	208	12	16	-	884
rufinus	-	1	-	-	1	-	2
Pernis apivorus	2	20	11	11	8	-	52
Buzzard	1000	1458	729	74	65	-	3326
Accipiter gentilis	-	2	-	2	2	-	6
nisus	9	34	18	33	5	1	100
brevipes	1	1	-	-	-	-	2
nis/bre	-	98	57	71	11	-	237
Milvus milvus	-	-	-	1	-	-	1
migrans	50	134	47	21	6	1	259
Pandion haliaetus	-	-	1	2	3	-	6
Circus aeruginosus	3	13	22	23	2	13	76
cyaneus	-	-	1	-	1	1	3
macrourus	3	-	-	-	-	-	3
pygargus	-	-	1	-	-	-	1
mac/pyg	1	1	2	4	-	-	8
species	-	1	1	1	2	-	5
Falco peregrinus	-	-	2	-	-	-	2
cherrug	-	-	-	1	-	-	1
subbuteo	-	4	-	1	-	-	5
columbarius	-	-	1	-	1	-	2
vespertinus	2	6	2	3	3	1	17
naumanni	1	-	-	2	1	-	4
sub/ves	-	2	-	2	2	-	6
nau/tin	6	4	1	3	3	-	17
Iso Falco (cherrug)	-	-	-	-	2	-	2
Pieni Falco	4	12	3	4	6	-	29
Falco species	-	3	-	-	-	-	3
Iso peto	-	1	-	3	22	-	26
Pikku peto	-	-	-	1	2	-	3
Peto species	-	-	-	1	-	-	1
Yhteensä	1153	2793	1333	306	202	17	5787

Taulukko. Batumin retken muuttavat päiväpetolinnut. Sarake "muut" tarkoittaa muualla kuin vuoriston muutontarkkailupaikoilla so. käytännössä rannalla havaittuja petoja. Laatinut Petri Hottola.

hemmin saatiin ihailta nuorta mustajalkatyllyä, joka laskeutui rantakivikolle aivan havainnoitsijoiden eteen! Viimeisenä aamuna muutti suopöllö tutusti vaappuen ranta-alueen yli ja aiheutti hetkellisen hämmennyksen näkijöissään. Muuttavia pikkulintuja näkyi rannalla jopa paremmin kuin vuoristossa, ainakin mitä tulee lajien kiinnostavuuteen. Ensimmäisenä aamuna muutti toistasataa calandrella-kiurua, joista 30 määritettiin lyhytvarvaskiuruiksi. Yhdessä tällaisessa parvessa muutti myös paljon kookkaampi arokiuru. Havaintoja tuli myös muutamista vuorivästaräkeistä, jollainen nähtiin myös ainakin kerran Sahalvasos-

sa. Mielenkiintoinen, yllättävältä tuntunut laji oli sinirinta, joka tuli mereltä laskeutuen uupuneena rantapensaikkoon. Muita hotellimme lähellä tehtyjä havaintoja olivat turkin- ja turturikyyhky, kuningaskalastaja ja 15 pikku-uikkua puistolammikossa sekä ilmeisen pinna-
kelvottomat puistikon mustajoutsen ja pelikaani.

Sunnuntaina, lokakuun 7. päivänä nousi lintumiesseurueemme Moskovan koneeseen jättäen hyvästit Batumille. Moni varmasti vannoi mielessään lähtevän uudestaan tällaiselle kaukomatkalle, siksi vaikuttava kokemus matkamme oli kokemattomille ulkomaanmatkaajille. Loppujen lopuksi kaikki oli sujunut hyvin alkuvaikeuksista huolimatta. Linturetkeli Neuvostoliitossa osoittautui tietyissä tapauksissa paljon vaikeammaksi kuin kotona, esimerkkinä juuri vaikeudet päästä liikkumaan kaupungin ulkopuolella (runsaasti sotilasalueita lähistöllä). Itse lintupaikoille pääseminen ei tuottanut vaikeuksia, sillä halpoja takseja ja linja-autoja liikkui seudulla runsaasti. Asia, joka olisi ollut kohtalokas ilman asiantuntevaa opasta, oli koko porukan lähes täydellinen kielitaidottomuus. Yleensä pärjäsi kansainvälisellä elekielellä, ns. internationaalilla, ja parilla perussanalla, mutta olisimme useasti olleet suurissa vaikeuksissa ilman opastamme. Ominpäin ei siis kannata lähteä seikkailemaan tuohon ennalta-arvaamattomaan maahan. Joka tapauksessa matka vastasi suurin piirtein odotuksia, ja kenties sauravaksi lähdetään tekemään pioneerityötä johonkin tuntemattomaan lintupaikkaan, jollaisia itänaapurista löytyy varmasti loputtomasti.

```

+-----+
| Petolintuvastaavamme Hannu Lehtorannan uusi osoite 1.6.-85 |
| lähtien on Koulutie 5 as. 5 83900 Juuka puh. 976-72030 (koti) |
| 976-20528 (työ). |
+-----+

```

TI EDONANTOJA

SINIRINNAN (*Luscinia svecica*) POIKKEUKSELLINEN SULKASATO

Rengastin Höytiäisen kanavan lintuasemalla elo-lokakuussa 1984 yhteensä 15 sinirintaa, joista 3 oli vanhoja lintuja (♀♀). Näistä kolmesta yksi oli aktiivisessa sulkasadossa. Yllättäen myös yksi nuorista linnuista oli siipisulkasadossa. Seuraavassa sulkimistiedot ko. yksilöistä.

sulkimisvaihe (0 = vanha, 5 = uusi sulka)

päivä	suku- puoli	ikä	tertiaalit	kyynärsulat	käsikulat	pyrstö
4.9.84	♀	+1v	5 5 5	4 4 4 4 5 5	5 5 5 5 4 4 4 3 3	5 5 5 5 5
3.10.84	♀	1v	{ 0 0 0 0 0 0	{ 0 0 4 0 0 0 0 0 0 0 4 0	{ 4 2 3 4 4 0 0 0 0 2 1 1 1 2 0 0 0 0	{ 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0 0

Vanha naaras oli jo vaihtanut kaikki siiven yläpeitinhöyhenet pikkusiipeä lukuunottamatta, joka oli vaihtumassa kuten ruumiinhöyhenet joka-puolella höyhenystä. Vanhan linnun sulkasato oli edennyt symmetrisesti; sulkimisluvut käsikulissa 36, pyrstössä 30, mutta sen sijaan nuoren linnun siipisulat olivat alkaneet vaihtua eri aikaan eri siivissä. Sulkimisluvut olivat käsikulissa 21 ja 11! Nuoren linnun muu höyhenys ei ollut alkanut vaihtua ja yksilö oli helposti tunnistettavissa nuoreksi isojen peitinhöyhenten värityksestä. Lisäksi ikä varmistettiin kallon luutumisasteen (B/C) perusteella.

Vanhan linnun sulkiminen muuttomatkan aikana ei liene sinirinnallakaan ainutlaatuaista. Tärkein syy muuttomatkan aloittamiseen ennen sulkimisen päättymistä on ilmeisesti säätilan ja sen myötä ravintotilanteen nopea huononeminen pesimä-/sulkimisalueella.

Sen sijaan sinirinnalla ei siipisulkiaan vaihtavia nuoria yksilöitä ole ensimmäisenä syksynään tavattu aikaisemmin (SVENSSON 1976, PETERSSON & VUORINEN 1984). Vaikka ko. yksilöllä sulkasato ei ollut alkanut täysin symmetrisesti, on molemmissa siivissä alkaneet vaihtua ensin sisimmät 5 käsikulkaa, mikä on normaalijärjestys varpuslintujen sulkasadossa. Täten ei voi olla kyse myöskään siipisulkien tapaturman jälkeisestä korvautumisesta. Mielenkiintoista olisi tietää jatkuiko ko. yksilön sulkasato normaalisti ja olisiko se ensi keväänä jo vanhan linnun puvussa!

Juha Miettinen

KIRJALLISUUS

- SVENSSON, L. 1976: Euroopan varpuslinnut. Sukupuolen ja iän määrittäminen. Helsinki.
- PETERSSON, J. & VUORINEN, J. 1984: Varpuslintujen ja kahlaajien iänmäärittäminen. - Ottenbyn lintuaseman raportti n:o 1.

RUOKOKERTTUSEN POIKKEUKSELLINEN SULKIMINEN

Rengastaessani ruokokerttusia 31.7.1984 Outokummun Sysmäjärvellä sain verkosta vanhan (+1kv) ruokokerttusen, joka oli vaihtanut siipisulkansa. Lintu oli päällisin puolin kuin muutkin tyypilliset +1kv-ruoko-

JOUKKOJULKAISU

kerttuset haalistuneen ruskeine, hyvin kuluneine, lähes repaleisine tertiaaleineen ja pyrstösulkineen, mutta kyynär- ja käsisulat olivat vaihtuneet so. tummanruskeat, kulumattoman näköiset ja reunoiltaan ehjät (kuten 1kv-ruokokerttusilla). Normaalisti vanhat (+1kv) ruokokerttuset eivät vaihda kesällä siipi- eivätkä pyrstösulkiaan, ainoastaan ruumiinhöyheniä (SVENSSON 1976). En ole löytänyt kirjallisuudesta tietoa vastaavanlaisesta kummajaisesta enkä myöskään suullisesti ole keltäkään moisesta kuullut.

Mauri Leivo

KIRJALLISUUS

SVENSSON, L. 1976: Euroopan varpuslinnut. Sukupuolen ja iän määrittäminen. Helsinki.

TUKKASOTKAT HARHATEILLÄ

Illalla 2.7.1984 Pirkko Rytönen soitti minulle sorsanpoikasista, jotka olivat ilmestyneet heidän pihanurmikolleen emonsa kanssa. Emo oli säikähtänyt ihmisiä ja parin kaaroksen jälkeen oli hävinnyt paikalta. He olivat ottaneet poikaset kiinni ja nyt ne nukkuivat laatikossa.

Lähdin heti ajamaan Kettuvaarantie 46:een, mikä on omakotitalo Karsikossa, puoli kilometriä Pielisjoelta. Varauduin kohtaamaan myöhäisen haapana- tai sinisorsapoikueen, ja siksi yllätys oli suuri, kun laatikossa nukkui 8 tukkasotkan untuvikkoa. Vein poikaset Pielisjoelle, rengastin ja laskin ne yhdessä rantaveteen. Poikaset alkoivat heti innokkaasti ruokailla ja uivat vähitellen näkymättömiin rantasarakkoon.

PLV:n mukaan tukkasotka tekee pesänsä lähelle vettä. On mahdollista, että ne olisivat olleet tulossa Oksojalta, joka on 450 m (ESE) Pielisjoen rannasta, mutta tällöin tuntuu oudolta, ettei emo uittanut poikuettaan pitkin Oksojaa Pielisjoelle.

Juha Miettinen

KIRJALLISUUS

v. HAARTMAN, L., ym. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin. Helsinki.